

Prof. dr hab. Jerzy Nowocien

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Piotra Piwowarczyka pt. „Znaczenie informacji werbalnej w nauczaniu sterowania jachtem żeglarskim”

Wykonana na zlecenie Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu.

Temat

Rozprawa doktorska pana Piotra Piwowarczyka przygotowana pod opieką promotorską pani prof. dr hab. Krystyny Zatoń stanowi oryginalne opracowanie ważnego pedagogicznie i społecznie zagadnienia. Obejmuje ono znaczenie komunikacji werbalnej w edukacji instruktorów żeglarstwa. Komunikowanie się ludzi w społeczeństwie wiedzy i informacji stanowi fundament życia. Obejmując przekaz informacyjny i kulturowy, stanowi podstawę rozwoju cywilizacyjnego. Komunikacja w formie wymiany informacji, dyskusji i argumentacji jest podstawą wszelkich procesów społecznych, politycznych, ekonomicznych i decyzyjnych. To na drodze komunikacji kształtują się konkretne relacje między ludźmi. Dzięki komunikacji jednostka ludzka może dać wyraz swojej indywidualności, demonstrować tożsamość i autonomię. Komunikacja jest swoistym pomostem między jednostką a społeczeństwem. Tak więc niewyobrażalna jest edukacja bez efektywnego komunikowania. Dlatego tak ważne jest aby osoby funkcjonujące w edukacji rozumianej jako kształcenie i wychowanie znały istotę i posiadały kompetencje komunikacyjne. Zdecydowanie dotyczy to nauczycieli, wychowawców, trenerów sportowych i instruktorów, terapeutów itp. Problemy te są dobrze znane autorowi recenzowanej pracy. Jej treść obejmuje wiedzę na temat „wpływu natychmiastowej oraz werbalnej informacji zwrotnej na skuteczność uczenia się techniki manewrowania mieczowym jachtem żeglarskim” (s. 27). Autor wynikami badań opisanymi w literaturze krajowej i zagranicznej podkreśla ważność aktywności fizycznej w życiu współczesnego człowieka. Dziś stała się ona zdecydowanie nie tylko potrzebą biologiczną i społeczną, ale wręcz koniecznością życiową. Uzasadniając tę tezę autor przeprowadził analizę czynności motorycznych oraz kształtowanie zdolności motorycznych w procesie nauczania. Wskazał na przemiany anatomiczne i fizyczne zachodzące pod wpływem ruchu fizycznego w procesie ontogenezy. Doceniając aktywność fizyczną w procesie rozwoju człowieka i jego życiowej egzystencji zastanawia się nad zachęcaniem ludzi do aktywności fizycznej przez uatrakcyjnianie jej form. W rezultacie uznał, iż jedną z najbardziej atrakcyjnych form jest aktywność fizyczna w

 1

środowisku wodnym, w tym żeglowanie. Dlatego określił dla swojego przedsięwzięcia naukowego temat: „Znaczenie informacji werbalnej w nauczaniu sterowania jachtem żeglarskim”. Temat ten mieści się w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej. Realizując założenia merytoryczne autor przeprowadził kwerendę poglądów pedagogów i psychologów na proces uczenia się i uwarunkowania jego efektywności. Ukazał skutki uczenia się jako opanowywanie systemu wiadomości, umiejętności, nawyków i przekonań. Na kanwie uznanego dorobku naukowego dydaktyków podkreślił, iż uczenie się stanowi podstawę modyfikacji dotychczasowych form zachowania się i kształtowania nowych. Szczególną uwagę zwrócił na uczenie się motoryczne, nabywanie doświadczenia przez ruch fizyczny. Autor przekonuje, iż proces uczenia się jest nierozdzielnie związany z nauczeniem. Odwołuje się w tym do mistrza w tym zakresie profesora B. Czabańskiego, twórcy „dydaktyki wychowania fizycznego” we wrocławskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Podkreśla za Czabańskim, iż nauczanie jest procesem komunikacyjnym, w którym w wyniku obustronnego przekazu informacji zarówno nauczyciel jak też uczeń dążą do uzyskania efektów, celów dydaktycznych.

Autor słusznie traktuje komunikację w nauczaniu żeglarstwa jako drogę do samodzielnego podejmowania decyzji i ponoszenia za nią odpowiedzialności. Podkreśla ważność dostrzegania i rozumienia komunikatów jako środków komunikacji. W sporcie ważne jest zarówno słowo jak i milczenie bowiem znaczenia szczególnego faktom i zjawiskom w sporcie i wokół sportu nadaje język ciała, tak jest np. w żeglarstwie.

Na podstawie powyższych spostrzeżeń uznaję, iż podjęty przez autora temat jest oryginalny, ważny poznawczo i społecznie. Pomysł i wybór tematu stanowi dość mocną stronę pracy. Uzyskane wyniki badań empirycznych mogą pomnożyć wiedzę w omawianej problematyce i usprawnić proces kształcenia w obszarze sportów wodnych. Praca pokazuje, iż podjęty temat, realizacja przyjętych celów badawczych wieloaspektowa analiza statystyczna wyników upoważniają do uznania, iż spełnia ona wymogi ustawowe stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora. Ubieganie się p. mgra Piotra Piwowarczyka o stopień doktora nauk o kulturze fizycznej na podstawie tej rozprawy jest zasadne.

Problem badawczy i metodologia badań

W rozdziale 1. „Wprowadzenie w problematykę badawczą” nadmienia autor o problemie badawczym, ale nie sformułował go w zgodzie z wymogami metodologicznymi. Zaznaczył jedynie, że „problem badawczy, związany z nauczaniem-uczeniem się złożonych czynności motorycznych (nauczanie sterowania Jachtem) wymagał przyjęcia określonej strategii związanej z uczeniem się” (s. 6). Faktyczny problem badawczy odnalazłem w rozdziale 2. metodologicznym. Brzmi on: „Czy werbalna informacja zwrotna ograniczona do

komend dotyczących kursu, balastu i pracy żaglem wpływa na proces i efekty uczenia się techniki żeglowania na poziomie trzymania kursu względem wiatru, ostrzenia, odpadania?” (s. 28). Autor w skromnej ilościowo treści poświęcił uwagę procesowi uczenia się. Ukazał czynniki wewnętrzne i zewnętrzne uznane w dydaktyce za determinanty efektywności procesu. Szczególnie ukierunkował je na uczenie się motoryczne. Podkreślił, że „W kontekście pracy należy rozwinąć to pojęcie” (s. 9). Też tak uważam, ale nie mam satysfakcji z wykonania. W zasadzie jest to zarys zapowiadanej problematyki. Chyba autor uznał, że taki zarys jest wystarczający. Mój niedosyt wynika m.in. z faktu ograniczonego doboru autorów analizowanych teorii, a także datowania ich badań. Mam na uwadze prace z lat 70-tych i 80-tych XX wieku oraz brak polskich autorów XXI wieku, chociażby J. Drabika, H. Sozańskiego i wsp. oraz autora podręcznika „Antropomotoryki” (2000) prof. W. Osińskiego. Podobnie rzecz dotyczy „nauczania”. Przywoływanie „dydaktyki” prof. W. Okonia z 1970 r. wydaje się być niekomfortowe, w takim przypadku powinno być przynajmniej opatrzone komentarzem.

Za korzystne uznaję ukazanie przez autora możliwości i sposobów stosowania metod nauczania ruchu w zależności od jego rodzaju i złożoności oraz zastosowanie owych działań w nauczaniu żeglarstwa. Autor zna i rozumie istotę kształcenia i ważną w nim rolę współpracy nauczyciela i ucznia. Zaznacza, iż są to podmioty procesu, których wzajemna interakcja decyduje o efektywności, osiągnięciu celów, w tym trwałości wiedzy. Transmisja wiedzy między tymi podmiotami uwarunkowana jest komunikacją. Tę autor rozpatruje z pozycji dydaktycznej i psychologicznej, zwraca także uwagę na kulturę. Rozdział (2) traktujący o informacji słownej jako podstawowym środku komunikacji dydaktycznej stanowi dobre opracowanie i mocną podbudowę dla analizy znaczenia słownej – natychmiastowej informacji zwrotnej w nauczaniu żeglarstwa jachtowego. Treść teoretycznej części pracy, choć wyglądająca skromnie ilościowo, w konsekwencji stworzyła przesłanki do zorganizowania i przeprowadzania procesu badawczego. Zasadnym był wybór metody eksperymentu pedagogicznego. Z brakiem satysfakcji odnoszę się do opisu metody. Jest on wykonany niemalże zdawkowo. Nadmieniam, iż autor zastosował metodę w badaniach, a nie w pracy, jak napisał na s. 28. Oszczędnie opisany eksperyment pedagogiczny w pewnym stopniu uzupełnia procedura badawcza, a także opis autorskiego instruktażu (s. 30). Wątpliwości rodzą się, m.in. z braku informacji o osobach kierujących zadaniami żeglarskimi. Z treści rozdziału 3.5. wynika, iż były to różne osoby. W grupie eksperymentalnej informację werbalną podawał eksperymentator czyli realizator przedsięwzięcia. Zaś w grupie kontrolnej zadanie nadzorował instruktor (s. 30). Czy osoby te miały takie same kompetencje komunikacyjne i dydaktyczne? Liczę na odpowiedź i poszerzoną informację pana doktoranta podczas obrony. Z dużą starannością został przygotowany autorski

instruktaż wykonania czynności żeglarskich. Fakt ten poświadcza dążenie eksperymentatora do zapewnienia rzetelności badań. Potwierdza to również adekwatnie dobrana aparatura do pomiaru parametrów żeglowania oraz zastosowane metody statystyczne. Cała procedura badawcza miała na celu uzasadnić hipotezę: „że natychmiastowa, werbalna informacja zwrotna uskutecznia proces uczenia się techniki żeglowania w tym utrzymanie kursu, ostrzenie, odpadanie” (s. 27).

Zastosowane metody, techniki i narzędzia badań są odpowiednie do celu badań oraz ich przedmiotu. Można uznać, iż zasób i racjonalne wykorzystanie zapewniały wieloaspektowość i wszechstronność poznania badanych zjawisk. Autor wykazał się znacznym zasobem wiedzy merytorycznej i nieco skromniejszej wiedzy metodologicznej. Analizując przygotowanie i przeprowadzenie badań postrzegam doktoranta jako umotywowanego eksploratora, który nie ogranicza się do prostych ujęć ilościowych, ale także interpretuje wyniki jakościowo. Dzięki takiemu postępowaniu badawczemu zapewnił prezentacji wyników pełne ujęcie problemu.

Struktura i treść pracy

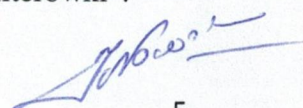
Strukturę pracy stanowią de facto 3 części; teoretyczna, metodologiczna, empiryczna. Jest to typowa struktura prac teoretyczno-empirycznych. W rozdziałach; teoretycznym i metodologicznym autor wyodrębnił merytoryczne, podporządkowane logicznie podrozdziały. Rozdział „Wyniki badań i ich opis” nie ma podrozdziałów, zaś „Dyskusja” i „Wnioski” są uznane przez autora jako rozdziały 5 i 6. Praca nie zawiera streszczenia. Treść pracy poprzedzona jest wstępem, a zakończona wykazem piśmiennictwa. Ustanowione rozdziały są zasadne merytorycznie i metodologicznie. Odzwierciedlają omawianą problematykę, są przemyślane. Treść pracy jest dość dobrze prowadzonym wywodem merytorycznym. Autor uzasadnia w nim ruchy złożone w sporcie oraz zasadność ich nauczania – uczenia się na potrzeby aktywności sportowej, w tym żeglowania. Docenia rolę dydaktyki w rozwoju człowieka, w tym w procesie szkolenia sportowego. Niezręcznie określił ją jako „jedną z głównych odnóg nauk pedagogicznych” (s. 17), a przecież wcześniej zaznaczył, iż „na przestrzeni wieków ukształtowała się nauka jaką jest dydaktyka” (s. 17). W dalszej części wywodu dydaktykę autor traktuje poprawnie ze znawstwem jej istoty, celów, przedmiotów działania. Zaprezentowana wiedza o dydaktyce stanowi zasadne intencjonalne wprowadzenie do problematyki komunikacji stanowiącej proces wymiany informacji między nauczycielem i uczniem. Rozdział ten jest dobrze opracowany z wykorzystaniem odpowiedniej literatury fachowej przełomu wieków XX i XXI z przewagą tej z XXI. Poświadcza to, iż autor odwołał się do najnowszych wyników opublikowanych przez polskich i zagranicznych badaczy przedmiotowej problematyki. Autor przekonująco wykazał ważną rolę i znaczenie słownej –

natychmiastowej informacji zwrotnej w nauczaniu żeglarstwa jachtowego. Podkreślił, iż efektywność nauczania jest uwarunkowana precyzyjną komunikacją. W rozdziale 4. zamieścił wyniki badań własnych. Ilościowe wyniki przedstawił w tabelach i rycinach, które nazwał nieadekwatnie rysunkami. Prezentację ilościową i szczegółowe analizy statystyczne uzupełniają opisy. Ukazują one związki i różnice między zmiennymi, cechami, badanymi zjawiskami. W analizie uzyskanych wyników wykazał się skrupulatnością i konsekwencją. Przeprowadzona ze znanostwem i sprawnością intelektualną analiza statystyczna usprawiedliwia w pewnym stopniu skromną liczbę osób objętych badaniami.

Pozytywnie odnoszę się do przeprowadzonej przez autora dyskusji wyników badań własnych. Porównuje je do wyników uzyskanych wcześniej przez badaczy przedmiotowej problematyki w Polsce i innych krajach. Prowadzi dyskusję rozważnie, z troską o rzetelność i wiarygodność rezultatów. Nie aspiruje bezwzględnie do uogólnień, wnioskuje ostrożnie, że niektóre efekty mogą być wykorzystane w szkoleniu sportowym, zaś inne wymagają dalszych badań i sprawdzenia. Wyprowadzone z dyskusji wnioski merytoryczne (5) dowodzą zrealizowania celów badań, potwierdziły słuszność hipotezy. Sensownie więcżą one przedsięwzięcie badawcze.

Refleksje, uwagi dyskusyjne i usterki

Praca jest zwartą i uporządkowaną konstrukcją. Napisana dobrym językiem, w którym uwzględnione są fachowe nazwy typowe dla nauk o kulturze fizycznej, o sporcie. Aczkolwiek zdarzyło się autorowi uchybienie jakim było dwukrotne utożsamianie aktywności ruchowej ze świadomą, celową aktywnością fizyczną (s. 3, 56). W moim przekonaniu autor poznał wystarczająco i dobrze rozumie istotę badań naukowych. Mimo to dopuszcza się niezręcznych wypowiedzi pisząc np.: „W mojej pracy posłużyłem się metodą eksperymentu pedagogicznego ...” (s. 28). Badaniami objęto, podał autor, 70 osób, a właściwymi 60, zaś obliczenia statystyczne wykonano dla 30 osób. Liczę na wyjaśnienie tej kwestii. Niezasadne jest użycie słowa „liczność” zamiast liczba badanych”. Autor argumentując niektóre zdarzenia używa często słowa „co”. np. „uczniowie reagowali w adekwatny sposób do zmieniających się warunków wewnętrznych co jest kwintesencją żeglarstwa” (s. 60). Wiemy przecież co to jest, a więc lepiej użyć słowa „to”. Drobne uchybienia odnotowałem w spisie piśmiennictwa, jeśli jest kilka pozycji tego samego autora, to prace powinny być podane chronologicznie w tym przypadku tak nie jest, np. B. Czabański, J. Raczek. Autor przywołuje w treści prace Schmidt, Lee (2005) cytując Lee Swinnen, Serrien (1994, 31), a w spisie nie ma tych pozycji. Zdarzają się w treści drobne uchybienia i błędy gramatyczne, interpunkcyjne oraz tzw. „literówki”.

Przedstawiając refleksje, wskazując uwagi dyskusyjne i uchybienia kierowałem się zdecydowanie chęcią stworzenia szansy dla doktoranta podczas obrony rozprawy, a nade wszystko doskonalenie jego warsztatu badawczego. Refleksje te nie mają na celu obniżenia wartości pracy.

Ocena końcowa

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi ważne poznawczo, społecznie i utylitarnie opracowanie. Czynności koncepcyjne i badawcze wykonał autor w stopniu zadowalającym. Wykazał się ogólną wiedzą w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej. Uzyskane wyniki badań empirycznych nie tylko wzbogacają wiedzę z zakresu nauk o kulturze fizycznej i dydaktyki, ale mogą być przydatne w szkoleniu żeglarzy na różnych poziomach wtajemniczenia.

Treść pracy napisana logicznie, narracja merytoryczna prowadzona przekonująco, prezentowanie wyników badań ich interpretacja potwierdzają umiejętności samodzielnego organizowania i prowadzenia badań, a także pisania pracy naukowej.

Konkluzja

Stwierdzam, że praca doktorska pana magistra Piotra Piwowarczyka spełnia warunki określone w art. 179 ust. 1. ustawy z dnia 03.07.2018 r., Dz.U z 2018 r., poz. 1669, w związku z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz. U. z 2018 r., poz. 261.

Wnoszę do Wysokiej Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu o dopuszczenie jej do kolejnych etapów w przewodzie doktorskim.

Warszawa, 02. września 2024 r.

Jerzy Nowocien

